

Кушнірик Надія

аспірантка кафедри дошкільної

та початкової освіти

Черкаського національного університету

імені Богдана Хмельницького

ВПЛИВ МУЗИКИ НА ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті показано необхідність музики в житті кожної дитини; вплив багатьох чинників на розвиток особистості в процесі заняття музичним мистецтвом; розкрито особливості дитячої музики. Зроблено висновок про те, що музична мова складає частину багатьох здібностей дітей до спілкування, близька не до музичної культури дорослих, а до музичного фольклору, адже у ній представлено сприймання музики і її виконання у вигляді руху всього тіла. Визначено, що головне в музичному розвитку дошкільника – «занурити» його у розмаїття музики, навчити «жити» нею, ознайомити з різними засобами виразності, образними рухами, навчити орієнтуватися в просторі, бачити себе серед інших.

Ключові слова: *творчий розвиток дітей, музичне мистецтво, дошкільний вік дитини, музична культура, навчання дітей, талановиті діти, музичні здібності.*

В статті освічена необхідність музики в житті кожного ребенка; влияние множества факторов на развитие личности в процессе занятия музыкальным искусством; раскрыты особенности детской музыки. Сделаны выводы о том, что язык музыки составляет основную часть способностей детей к музыке, близок не к музыкальной культуре, а к музыкальному фольклору, потому что в нем представлено восприятие музыки и ее исполнение в виде движений всего тела. Определено, что главное в музыкальном развитии дошкольника – «окунуть» его в разнообразие музыки, научить «жить» ею, ознакомить с различными средствами выразительности, образными движениями, научить ориентироваться в пространстве, видеть себя среди других.

Ключевые слова: творческое развитие детей, музыкальное искусство, дошкольный возраст ребенка, музыкальная культура, обучение детей, талантливые дети, музыкальные способности.

The article deals with the necessity of music in the life of every child; the influence of many factors on the development of a personality in the process of music classes and peculiarities of children's music. In this article describe peculiar, distinguish peculiarity condition effectiveness psychology interaction system in applicable technology case-study in preparation future teacher. The article deals with that on the basis of scientific sources analysis the essence of the concept is grounded in the context of pedagogical categories, in particular such the essence of this concept system property and components of the didactic system are defined. In this article on the basis of analysis of the existing approaches in the psychological-pedagogical literature to the understanding of trainings essence and their classification as lessons in high school, training is considered as a special kind of lesson.

Key words: creative development of children, musical art, pre-school age of child, musical culture, studies of children, talented children, musical children.

Завжди викликає захоплення людина інтелектуально розвинена, яка вміє логічно мислити, концентрувати увагу, фізично здорова. Але на думку багатьох учених, для того, щоб людину вважали всебічно розвиненою, цих якостей недостатньо. Тому дуже важливо з раннього віку розвивати не тільки інтелектуальні, а й творчі здібності дошкільника.

Невипадково з давніх часів будь-яка педагогічна система не уявлялася без вивчення іноземної мови, музики, малювання, як правило ці дисципліни вважалися навіть обов'язковими. Дякуючи тому, що традиційне сімейне виховання передбачало розвиток творчих і гуманітарних здібностей, ми і сьогодні вважаємося культурною нацією.

Розвиток музичних здібностей починається в утробі матері, оскільки дитина може сприймати звуки, що досягають її через амніотичну рідину і оболонки, в які вона поміщена. Розрізняють музичне сприймання і сприймання музики. Музичне сприймання є творчою роботою зі створення смислу звучання мелодії. Музичний розвиток дитини має критичний період, тому раннє звукове середовище попереджує музичні можливості дорослої людини.

У часи, коли не було телевізорів, радіо, магнітофонів, заняття музикою вдома було одним із головних розваг. Тому елементарні основи музичних знань мали практично всі діти із «благородних» сімей.

У щоденнику особистого лікаря французького короля Людовіка XIV є відомості про те, що майбутній король почав грати на скрипці (тоді це був протонародний інструмент), коли йому було півтора роки, а на лютні (інструмент аристократів) – у чотири [1, с. 4–5].

Як відомо, музика – вид мистецтва, який істотно впливає на становлення особистості в дошкільному віці. Вона збагачує почуття та уявлення дитини, сприяє виробленню вміння відчувати ритм та мелодійність твору, формуванню здатності адекватно реагувати на них своїм голосом та рухами, розвитку інтересів до різних музичних інструментів та бажанню на них грати [2, с. 145].

Вивченням впливу класичної музики на дитину загалом займалися німецькі вчені. Можливо тому спеціалісти, як правило, рекомендують слухати Моцарта, Шуберта, Гайдна, Баха. Мелодії цих композиторів дійсно подобаються маленьким слухачам. Проблемами дитячої музики також займалися Вівальді, Шопен, Брамс, Глінка, Бетховен, Боккеріні, Лядов, Рахманінов, Верді, Гершвін, Штраус, Кальман, Ліст, Прокоф'єв, Грибєєдов. Композиції таких композиторів, як Шенберг, Шнитке чи Губайдуліна, дітям поки що протипоказані, тому що музика для дитини повинна бути ясною і мелодійною, бо вони з часом намагатимуться її наспівати.

Твори Моцарта досконало відповідають всім вимогам: прості, гармонійні, оптимістичні, і навіть печаль у цього великого композитора світла. Із творів Моцарта дитина може слухати практично все, крім «Реквієму». Не можна забувати про музику Чайковського: вона принесе справжнє задоволення не тільки дітям, а ще й батькам, які звикли до сучасних ритмів.

У статті ми ставили за мету показати необхідність музики в житті кожної дитини; вплив багатьох чинників на розвиток особистості в процесі заняття музичним мистецтвом; розкрити особливості дитячої музики.

Музична мова – частина можливості здібностей дітей до спілкування. Дитяча музичність проявляється в рухах та піснях, допомагає дитині передати світу інформацію, яку вона поки що не готова транслювати через словесну мову. Вона допомагає їй увійти у світ однолітків, завести друзів, подати сигнал про допомогу, продемонструвати особливості своєї особистості [4, с. 139].

Яку ж музику повинні слухати діти? Різну. Більшість вважає, що простіше купити дитині аудіокасету з піснями, які всім знайомі з дитинства, – і нехай насолоджуються. Однак батьки дуже швидко починають розуміти, що задоволення отримують всі, крім головного слухача. Як показує досвід, навіть «найпродвинутіші» діти починають цікавитися цим репертуаром не раніше, ніж 6 місяців, а більшість оцінить його красу тільки після року і пізніше. Ось тоді вони й почнуть весело підтанцювувати під «Антошку» чи «Чунга-Чангу».

Найперший і найкращий музичний інструмент, з яким знайомляться діти, – це мамин голос, який ніжно наспівує колискову.

Якщо під колискові дитині подобається засинати, то під веселі, ритмічні дитячі мелодії приємно купатися, повзати, розкидати іграшки і займатися іншими справами. У цьому випадку незамінні будуть касети чи диски з дитячими піснями з мультфільмів.

Купуючи аудіокасету потрібно звернути увагу на те, щоб пісні були без аранжування і звучали так само, як у мультфільмі. Класичні твори для дітей – світлі, прості, приємні на слух, не викликають негативних емоцій [1, с. 9–10].

Головне в музичному розвитку дошкільника – «занурити» його у розмаїття музики, навчити «жити» нею, ознайомити з різними засобами виразності, образними рухами, навчити орієнтуватися в просторі, бачити себе серед інших, бути сприятливим до музики, вправним, оптимістично налаштованим. Тому можна виділити такі завдання розвитку музичної культури у дитини:

- підтримувати у дітей бажання слухати музику, емоційно на неї відгукуватися, розповідати про неї;
- формувати досвід музичних вражень;
- розвивати музичні здібності;
- розвивати мислення й творчу уяву;
- спонукати дітей самостійно визначати настрій, характер музичного твору, засоби музичної виразності;
- вдосконалювати вміння слухати музику, розрізняти її інтонації, мелодію, змістове наповнення;
- вчити слухати та диференціювати тембри інструментів;
- вправляти в умінні визначати жанрову належність музичного твору;
- формувати здатність створювати музичний образ;
- збагачувати уявлення про композиційно-формотвірний бік музичного твору;
- розвивати бажання та вміння втілювати у творчих рухах настрої, характер музичного образу; підтримувати бажання дітей передавати настрої музичного твору в малюнку, театральному дійстві, літературній творчості [2,

с. 146].

Робота з навчання дітей гри на музичних інструментах розпочинається приблизно з п'ятого року життя. Тому для того, щоб сформувати у дітей певні навички, можна пропонувати їм грати не тільки на дитячих музичних інструментах, а й на незвичайних, тих, що діти виберуть або виготовлять самостійно чи з допомогою дорослого.

Спочатку слід дати дітям можливість задовольнити інтерес до матеріалів, нашуміти ними. Пізніше можна буде шуміти більш організовано – у дитячому оркестрі шумових інструментів [5, с. 41].

Якщо для дорослого музика нерозривно пов'язана з піснями і грою на музичних інструментах, концертами і радіоефірами, то дитина здатна знаходити музичність навіть у таких непомітних звуках як шум холодильника чи автомобільні гудки [6, с. 148].

Японський педагог і музикант Шінічі Судзукі впевнений, що всі діти народжуються талановитими. Відмінність тільки в одному: в одних дітей здібності до чогось розвивають з раннього дитинства, а у інших ні. Сьогодні більшість російських та українських педагогів працюють за його системою, існують навіть спеціальні групи в дитячих садках.

Уявіть собі картину: дитина у віці від півроку до трьох років грає на скрипці [1, с. 15].

Ці заняття допомагають загальному розвитку дитини. Педагоги, що займалися з дітьми за методом Судзукі, відзначили таке:

- Гра на скрипці чудово стимулює пальці дитини. Це допомагає включенню мовної зони, іншими словами, розвитку мови. Майже на кожному уроці малюку пропонують «пальчикові ігри» під який-небудь віршовий текст. Ці ігри дуже популярні і у логопедів. Практика показує, що, чим раніше дитина з проблемами мови почала грати на скрипці, тим ефективніше і швидше корегується мова. Причому у дворічних дітей цей процес може продовжуватися всього від одного місяця до чотирьох, у трирічних – розтягнутися до року. Чим старша дитина, тим більше знадобиться зусиль.

- Розвивається дрібна моторика, кістки рук набувають більшої рухливості, зникає скутість рухів і дитині буде легше навчитися писати.

- Розвивається координація рухів. Скрипка – чудова розвиваюча іграшка для покращення координації: різноманітні рухи рук. Отже, активно стимулюються всі центри мозку.

- Удосконалюється здібність поєднувати слухове, зорове сприйняття і рухову координацію, а це допомагає бути уважним і терплячим.

- Скрипка розвиває багатоканальність – здібність чути те, що кажуть,

виконувати потрібні дії, не відволікатися. Обидві півкулі мозку розвиваються. У три роки діти, як правило, «одноканальні». Вони можуть слухати одну людину і швидко відволікатися, при цьому зі складністю повертаються «на попередній канал».

Більшість методичних прийомів Судзукі можна використати у спілкуванні з дитиною. Наприклад, знаючи про одноканальність сприймання дітей, завжди треба з цікавістю формулювати питання, робити щось повільно, коротко і конкретно. Не можна вимагати одночасно виконувати різні дії, наприклад, відчувати, подивитися, послухати. Інакше дитина вас просто не зрозуміє [1, с. 17–19].

Усі батьки, чиї діти відвідують заняття за методикою Судзукі, стверджують, що їхні діти ніколи не хвилювалися, коли готувалися до екзаменів, що вони без ускладнень добре навчалися, хоч проводили багато часу, граючи з дітьми у дворі. Це питання виявило зовсім новий тип дитини-інтелектуала: життєрадісний, осмислений і зовсім не схожий на загальноприйнятий стереотип блідого худого очкарика [3, с. 43].

З часів античності музика розвивалася в бік великої спеціалізації, професіоналізму, і тому дитяча музична культура все більше і більше віддалялася від музично-естетичної і музично-педагогічної свідомості дорослих. Для дорослих уявлення про музику вміщує в себе ціннісні критерії чистоти, конкретної тональності і краси.

Р. Бьєрквол описує такий приклад музичності дітей, який використовується ним при адаптації до дитячого співсуспільства. Він і його сім'я приїхали в країну з іншою культурою і іншою мовою, яка була незнайомою його 7-річному синові. Декілька днів хлопчик самотньо стояв біля стіни, спостерігаючи за тим, як хлопці грали у дворі м'ячем у невідомому йому гру і весело перемовлялися незрозумілою мовою. Але одного дня він попросив батька купити йому м'яч. Взявши його, вибіг на вулицю і включився у гру, точно повторюючи своїм тілом ритм, що побачив у місцевих хлопців, і музичне інтонування слів, які вони використовували у грі [4, с. 118].

Таким чином, музична мова складає частину багатьох здібностей дітей до спілкування. Музична культура дитинства близька не музичній культурі дорослих, а музичному фольклору. У ній нерозривно представлено сприймання музики і її виконання у вигляді руху всього тіла.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дмитриева В.Г. Академия раннего развития. Развитие творческих способностей, или Прикоснемся к Прекрасному / В.Г. Дмитриева. – М. : АСТ; СПб. : Сова, 2006. – 66, [6] с. : ил. – (Маленькие гении).
2. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні : наук.-метод. посіб. / наук. ред. О.Л. Кононко. – К. : Ред. Журн. «Дошкільне виховання», 2003. – 243 с.
3. Масару Ибука После трех уже поздно / И. Масару – М. : Олта, 2003. – 64 с.
4. Николаева Е.Н. Психология детского творчества / Е.Н. Николаева. – СПб. : Речь, 2006. – 220 с.
5. Суржанська В.А. Розвиваємо творчі здібності. – Х. : Основа, 2007. – 112 с. – (Дошкільний навчальний заклад розвивайка).
6. Тележникова Т. Лучшие игры, развивающие интеллект и творческие способности / Т. Тележникова – Донецк: ООО ПКФ «БАО», 2008. – 272 с.